

Prægning og kritiske perioder

Den lille hvalp gennemløber fra sin fødsel og nogle uger frem en stor udvikling. Forskning i midten af det forrige århundrede har vist, at denne udvikling er knyttet til bestemte alderstrin, man taler om faser eller kritiske perioder, som

er ganske kortvarige men til gengæld af afgørende betydning. Kendskabet til dette blev skabt af psykologerne John Paul Scott og John L. Fuller, og deres erfaringer udnyttedes bl.a. af lederen af Blindehundeførerskolen i San Rafael i Californien Clarence Pfaffenberger.

Pfaffenberger oplevede i sit praktiske arbejde, at mange hvalpe, som man ønskede at uddanne som blindeførerhunde, senere viste sig ikke at slå til. De måtte kasseres, og man havde spildt både tid og penge. På det tidspunkt troede man, at resultatet blot var afhængigt af dyrenes arveanlæg, men det skulle vise sig, at den rigtige stimulering på det rigtige tidspunkt eller mangel på stimulering er meget afgørende. I et samarbejde mellem praktikerne og videnskabsmændene nåede man frem til en viden om, at de første tolv leveuger er meget vigtige perioder i en hvalps udvikling. Det viste sig, at en hvalp med gode arveanlæg, som ikke blev rigtigt stimuleret, ikke kunne leve op til forventningerne, mens man på den anden side kunne se hvalpe med mindre gode naturlige forudsætninger, men som var blevet præget på den bedste måde, ikke blot udviklede sig til dygtige brugshunde men også var lettere at omgås. Man erfarede, at en hvalp, der var blevet præget hensigtsmæssigt og som samtidig havde et godt væsen dermed ikke blot blev en bedre brugshund men også var lettere at holde som familiehund.

Det er noget, som langt de fleste opdrættere heldigvis godt er klar over, men som ny hundeejer, der skal ud at vælge sin nye hvalp, er det alligevel en god ide at danne sig et indtryk af det miljø, hvalpen er vokset op i og vurdere om, den har haft mulighed for at se og opleve andet end blot de fire vægge i hundegården uden særlige legemuligheder og i øvrigt hvilke andre påvirkninger fra ting eller mennesker, den har været udsat for. Det er klart, at i det lille opdræt med en enkelt eller nogle få tæver er det lettere at byde hvalpene de rette muligheder end i store kenneler.

Det er godt for udviklingen at stifte bekendtskab med andet end burets trægulv

og også at møde andre voksne hunde end moderen

Kennel Nørreheden

Den forskning, som Scott og Fuller udførte i midten af forrige århundrede og som i praksis udnyttedes af Clarence Pfaffenberger har givet os en forståelse af, hvordan udviklingen hos små hvalpe forløber og i den forbindelse har kendskabet til begreber som prægning og udviklingsfaser haft stor betydning. Det er ikke nye begreber i dyreprykologien. Allerede Konrad Lorenz viste med sine bøger På talefod med dyrene og Hundeliv, hvordan prægning er af afgørende betydning for dyrs udvikling. Således i historien om gåsebarnet Martine, hvor han fortæller om, hvordan han prægede en lille gæsling på sig selv, ved at han var det første væsen, den fik øje på, i det øjeblik den kom ud af ægget. Andre fugle præges på deres moder ved at høre moderens kaldelyde. Her er tale om enkle og primitive former for prægning. Hos højere udviklede dyr med større hjernekapacitet er prægningerne ikke så markante og afgørende men spiller alligevel en stor rolle. Det er noget hundeejere og opdrættere har været klar over meget længe. Coppinger fortæller i sin bog Dogs om iagttagelser Charles Darwin gjorde i Uruguay under sin jordomrejse i 1833. Her så han fåreavlere, der opdrættede vogterhunde. Hvalpe, der skulle bruges ved hjorden, blev tidligt taget fra moderen. De kom kun sammen med hende nogle gange om dagen for at die, de sov i fårehegnet i en rede lavet af uld og fik ikke adgang til at lege med andre hvalpe eller børn. De blev helt præget på fårene og sluttede sig helt til fåreflokken og forsvarede den som voksne. Det har vist sig, at det afgørende for, om en hund blev en god vogterhund, ikke først og fremmest var dens genetiske anlæg, men om den var blevet præget rigtigt i en afgørende periode af dens liv.

De hyrder, der rundt i verden har opfostret og benyttet vogterhunde, har ikke kendt til de grundlæggende mønstre, der betinger denne form for prægning. Det er først nyere tids forskning, der har afdækket denne viden. Konrad Lorenz var som sagt en pioner på området. Den næsten øjeblikkelige prægning, som han fortæller om i forbindelse med grågæs, er typisk for en art som gæs, der er tidligt udviklet og kan gå og svømme straks efter klækningen af ægget. Hos alliker, som han også arbejdede med, er der tale om en længere udvikling, og her foregår prægningen også over længere tid. Det samme er tilfældet hos hunde. Her tager prægningen først sin begyndelse, når hvalpens nervebaner åbnes, og den kan begynde at modtage indtryk fra omverdenen. Det er i 3 ugers alderen. Dernæst fortsætter prægningen indtil hvalpens 16. uge, hvorefter den aftager brat, og prægning ikke længere er mulig. I tilfældet med vogterhunde understreger Coppinger, at hunde, der ikke har set et får inden deres 16. leveuge ikke kan blive egnede vogterhunde. Det er i denne periode en hund lærer social adfærd, dominans og underkastelse. Ved 16 ugers alderen er en hvalps sociale personlighed dannet for resten af livet. De 16 uger er ikke en fuldstændig grænse, der kan være individuelle forskelle, ligesom der kan være forskel på racers udvikling.

Den nyfødte hvalp har kun ringe opfattelse af omverdenen

Indtil 3 ugers alderen er hvalpens nervebaner kun delvist åbne.

Hos ulve sker udviklingen noget hurtigere end hos hunde. Forskere, der i ulveparker har prøvet at tæmme ulvehvalpe, har måttet tage dem fra moderen før de får øjne og dernæst tilbringe næsten hele døgnnet sammen med dem i de første uger for at opnå et godt resultat. Alene dette faktum siger noget om, at de første kontakter mellem mennesker og ulve ikke er foregået ved at stenalderjægere har taget en ulvehvalp med hjem til børnene at lege med og derigennem har tæmmet vilddyret.

Prægningen i den kritiske periode er væsentlig for en hunds sociale udvikling, der sker noget i hundens hjerne, som ikke eller kun vanskeligt senere kan ændres.

I de første uger af en hvalps liv gennemlever den forskellige faser af udvikling. Den første fase strækker sig over de første tre leveuger. Det er tiden fra fødslen til 21. dagen.

Den første tid er i virkeligheden blot en forlængelse af livet i livmoderen. Det ses også af, at hvalpe, der har ligget i livmoderen længere end de almindelige 63 dage, gennemlever denne periode på lidt kortere tid, mens modsat hvalpe, der er født lidt for tidligt, bruger lidt længere tid. I den første fase drejer det sig for hvalpen kun om at overleve. Den spiser, sover og gør sig ren. Det er ikke sådan, at hvalpe er helt uden fornemmelse for omverdenen. Er der normal temperatur eller endog køligt, kan man se, at hvalpene klumper sig sammen, hvorimod de i varme perioder flytter sig længere væk fra hinanden. På samme måde søger de mod moderens pletter for at sutte, men derudover reagerer de kun i ringe grad på omgivelserne. Dette er i modsætning til f. eks. egerunger der, hvis man lægger dem på et bord, begynder at kravle rundt. Hvis de når hen til kanten, trækker de sig instinktivt tilbage. En tilpasning, der er gavnlige for et trælevende dyr. En sådan reaktion har hundehvalpe ikke. Bliver de sat i samme situation, vil de falde ud over kanten, hvis de ikke bliver forhindret i det.

I denne første fase af en hvalps liv er det umuligt for den at lære den noget. Dens nervebaner er ganske enkelt ikke rigtig åbne.

En hvalp åbner sine øjne fra ca. 11. dagen til 19. dagen, gennemsnittet er 13. - 14. dagen. Det ser ud til, at hvalpen kan se noget, for den bakker, hvis den bliver udsat for skarpt lys, men den skal sikkert lære at bruge øjnene, for den vil ikke blinke medmindre dens øjne bliver berørt. Et bevægeligt objekt får den ikke til at lukke øjnene eller følge efter det.

Man har ikke kunnet påvise reaktion på lyd før på 21. dagen. Før den tid bliver en hvalp ikke forskrækket på grund af usædvanlige lyde som f.eks. et grydelåg, der smides på gulvet. Efter 21. dagen kan der ses en reaktion. Indtil da har dens ører været lukkede. Nu vil den bevæge sig væk, flade ud eller blot rejse ørerne. På 21. dagen fungerer alle sanseorganerne, og hvalpen er ikke længere blot afhængig af reflekser. Den kan nu se, høre, lugte, smage, føle.

Dette er hvad man kan erfare ved at iagttage hvalpen. At der er tale om en udvikling i hjernen har man påvist ved brug af en elektroencefalograf, som kan måle elektriske bølger i hjernen. Det har vist sig at hos den nyfødte hvalp, viser målingerne næsten ingen bølger, mens der ved en og tyve dages alderen kan påvises en tydelig ændring, ligesom der også er forskelle hos den vågne og den sovende hvalp.

Fra tre ugers alderen til seksten ugers alderen formes en hvalps grundlæggende karakter, og det er vigtigt, at den bliver rigtigt behandlet i denne periode, at den bliver passet rigtigt, får omhu, føler tryghed og ikke bliver forvirret. Det er ikke nok, at en hvalp har medfødte anlæg for at blive en god hund, den skal også have de rigtige påvirkninger for at udvikle sig rigtigt. Bliver den fejlpræget eller understimuleret, vil den ikke kunne udnytte sine gode anlæg, og fejlen vil ikke senere kunne rettes.

Kennel Nørreheden

Et eksempel på dette så Pfaffenberger på Hamilton Station, hvor han på en plæne kunne iagttage tre ruhårede fox terrier hvalpe. De to løb og legede og gøede som normale hvalpe. Den tredje lå udstrakt på plænen, så fik den øje på en plastic spand løb hen til den, greb den med tænderne og hvirvlede rundt og rundt, indtil den blev helt svimmel og faldt gispende om. Da den genvandt balancen genoptog den legen med spanden. På intet tidspunkt viste den interesse for de to andre hvalpe, som på deres side heller ikke tog sig af den.

Det viste sig, at de tre var kuldsøskende, men at den omtalte enegænger var blevet fjernet fra kullet før den en og tyvende dag og var blevet opdraget isoleret. Den havde heller ikke fået menneskelig kontakt ud over det mest nødvendige. Fire måneder gammel blev han sat sammen med sine kuldsøskende men viste slet ikke interesse for dem. Han havde mistet evnen til social kontakt. Den lange afsondring i en vigtig periode fra kontakt med mennesker og dyr havde formet ham på en måde, så han ikke senere kunne få et ordentligt forhold til hverken artsfæller eller mennesker.

Han var et resultat af et af de forsøg som dr. Scott arbejdede med. Det var i virkeligheden et lam, der havde fået dr. Scott på sporet. Han havde købt en farm, hvor der var en del får. Han fik af naboerne et forældreløst lam forærende og flaskede det op. Senere satte han det ud til de andre. Det løb hen til flokken men blev puffet væk. Det gik derefter for sig selv og søgte ikke mere sammen med de andre får. Derimod søgte det sammen med mennesker. Selv om de andre får, som det gik med, var meget sky, løb det altid hen mod mennesker, der nærmede sig. Det var i en afgørende periode blevet præget på mennesker.

På den første tur ud af kassen udforskes den nye verden

og legemuligheder undersøges

Den fjerde til den syvende uge

Overgangen til den næste periode er ganske skarp. Nu kan hvalpen bruge alle sine sanser, og nu begynder omgivelserne at gøre deres indflydelse gældende. Hjernen er nu funktionsdygtig og ved slutningen af syv ugers alderen helt udviklet. Sansorganerne arbejder normalt, de modtager påvirkninger, som ledes gennem nervebaner og fører til reaktioner. Især den fjerde uge er en tid, hvor omgivelserne virker voldsomt på hvalpen. Den viger f. eks. tilbage, hvis en genstand føres hurtigt imod den, den trykker sig, hvis den hører kraftig støj. Den kan dog også vise nysgerrighed. Den begynder også at give lyde fra sig, og den bevæger sig mere og mere omkring og sover mindre. I denne tid er hvalpen særlig følsom. Den har stadig stort behov for moderen, men nu begynder også samspelet med de andre hvalpe, og i de næste fire uger indtil hvalpen

Kennel Nørreheden

andre hunde. Det er en vigtig ting. En hvalp, der tages fra flokken før den er syv uger, vil mangle noget i sin udvikling, den vil ofte være usikker eller aggressiv overfor andre hunde.

Med begyndelsen af fem ugers alderen starter en tid med rivende udvikling. Måske ingensinde senere er en hund så indlæringsparat som i denne tid, og indtryk fra denne tid vil præge sig dybt i dens erindring. Her grundlægges vaner og mønstre, og lærer vi den ikke gode vaner, så lærer den måske noget andet. Det er således en fordel, at hvalpe, når de begynder at løbe omkring, har mulighed for at komme i berøring med jord eller græs. Det vil stimulere deres naturlige trang til renlighed, og de vil være lettere at gøre stuerene end hvalpe, der kun har kendt til hårdt underlag i kennelen. Indtil syv ugers alderen stiger lærelyst og evnen til at modtage indlæring. Det falder sammen med den begyndende socialisering med kuldets øvrige hvalpe. Det er også i denne tid, at socialiseringen til mennesker sker. Det er selvfølgelig først og fremmest opdrætteren, der bliver den kendte person, men det er gavnligt for hvalpene at stifte bekendtskab med flere fremmede både børn og voksne. Det er ganske tydeligt at se, hvordan hvalpe ved fem til seks ugers alder kender forskel på de personer, der kommer hver dag og fremmede, der kun kommer af og til. Det betyder ikke, at en hvalp helst skal møde sin kommende ejer i denne periode, men at opleve møde med forskellige mennesker, giver den mulighed for at få et større erfaringsområde, og det stimulerer dens hjernevækst, at den modtager så mange indtryk som muligt.

For hvalpen har selv små ting nyhedens interesse

En lille flok hvalpe går på opdagelse

Om hjernens vækst fortæller Raymond og Lorna Coppinger i deres bog: Dogs. I en periode arbejdede de med hunde, der bruges som vogterhunde ved fåreflokke. Coppingers opdagede, at hvalpe, der var vokset op ved fåreflokke, adskilte sig fra hvalpe af samme afstamning, der var vokset op i en landsby. Dette er ganske væsentligt. De første erfaringer er af afgørende betydning ikke fordi det er den første indlæring, men fordi de er bestemmende for hjernens udvikling. Coppingers troede i begyndelsen, at de oplærte deres hvalpe til at vogte får men lærte senere, at det afgørende var, at hvalpene voksede op sammen med får. Derved grundlagde de deres senere adfærd som vogterhunde.

Desuden understreger de, hvor vigtigt det er, at hvalpe får så mange forskellige oplevelser som muligt. Det er med hjernens vækst som med lemmers. Hvis et ben ikke bliver brugt i vokseperioden (den kritiske fase) bliver det ikke rigtig udviklet. Det samme er tilfældet med hjerner. Hjerner gror på to måder. De bliver større og de forandrer form. Hvor meget de gror, og hvordan de udformes afhænger af de påvirkninger, de modtager gennem de første seksten uger. Den tid, hvor hjernen vokser hurtigst, er også den tid, hvor socialiseringen finder sted. En daggammel vogterhunds hjerne har en størrelse på omkring 10 kubikcentimeter.

Kennel Nørreheden

Desuden understreger de, hvor vigtigt det er, at hvalpe får så mange forskellige oplevelser som muligt. Det er med hjernens vækst som med lemmers. Hvis et ben ikke bliver brugt i vokseperioden (den kritiske fase) bliver det ikke rigtig udviklet. Det samme er tilfældet med hjerner. Hjerner gror på to måder. De bliver større og de forandrer form. Hvor meget de gror, og hvordan de udformes afhænger af de påvirkninger, de modtager gennem de første seksten uger. Den tid, hvor hjernen vokser hurtigst, er også den tid, hvor socialiseringen finder sted. En daggammel vogterhunds hjerne har en størrelse på omkring 10 kubikcentimeter. Når hvalpen er otte uger har hjernen seksdoblet sin størrelse til 60 kubikcentimeter. Ved fire måneders alderen er hjernen vokset til 80 kubikcentimeter, og den udvikler sig nu hurtigt til lidt over 100 kubikcentimeter, som nås ved 12 måneders alderen. Ved fødslen har en hvalp allerede samme antal hjerneceller som den voksne hund, men hjernen fylder altså kun en tiendedel. Hvordan kan det nu være. Jo det skyldes, at hjernens vækst fremkommer ved, at der dannes forbindelser mellem de forskellige celler. En meget stor del af hjernens celler er ikke forbundne ved fødslen. Det er den proces, der sker under opvæksten. Nogle nerveceller forbindes spontant, eller forbindelsen sættes i gang af indre signaler. Andre forbindelser skabes efter modtagelse af ydre signaler. F. eks. sender øjet signaler om, hvor mange celler der er nødvendige for at øjeæblet kan fungere. Store øjne har brug for mange celler, små øjne kræver færre. Foruden størrelsen har også øjets aktivitet betydning. Hvalpe der er vokset op i mørke omgivelser har mindre hjerner end hvalpe, der er vokset op under normale forhold. Det samme forhold gør sig gældende for hvalpe, der vokser op i omgivelser med for få muligheder for stimulering. De får mindre hjerner. De har ganske vist samme antal nerveceller, men der er færre, der er bundet sammen. Der er lavet forsøg med killinger, hvor man har givet dem briller på, der var sribede, så de kun kunne se vandret. Som voksne kunne de ikke se i det lodrette plan og løb ind i bordben som om de ikke kunne se dem. Det samme forhold gør sig gældende for de øvrige sanser.

Syv ugers alderen anses af dr. Scott og hans medarbejdere for at være den ideelle tid at tage en hvalp fra moderen. Indtil da har den behov for moderen og, der foregår samtidig den nødvendige socialisering.

Det kan være uheldigt, hvis hele kullet bliver sammen i længere tid herefter, for på denne tid begynder kampene om dominans, og får sådanne dominanskampe lov til uhindrede at finde sted, kan det resultere i særligt dominerende individer eller modsat nogle, der bliver særligt underdanige.

Hen imod 7 ugers alderen begynder dominansadfærden at gøre sig gældende

trækkeleg

Eksperimenter viser, at hvalpe, som tages fra moderen og kullet, når de er fire uger gamle og får megen pleje af mennesker, knytter sig stærkt til mennesker, og de viser sig siden uden interesse for andre hunde. Nogle viser endda ikke engang sexuel interesse og kan være svære at avle med.

Gennem denne anden kritiske fase socialiseres hvalpene dels på deres artsfæller og dels på mennesker, og det er derfor nødvendigt, at de får erfaringer med mennesker i denne periode. Det behøver dog ikke at være særlig meget. Venlig kontakt ved fodringstid har vist sig at være tilstrækkeligt, men hvalpe, der afsondres fra mennesker og fodres via automater, vil optræde overfor mennesker på samme måde som vilde dyr.

Syv ugers alderen er afslutningen på en periode. Nu kan hvalpen undvære sin moder, og den er let at vænne fra på den tid.

Det var blandt andet Pfaffenbergers arbejde med førerhunde, der førte til opdagelse af vigtigheden af den personlige kontakt.

Mange af de hunde, man havde udvalgt ved prøver, og som man senere startede med at træne, viste sig at svigte på et afgørende punkt. De havde i træningen klaret sig fint indtil de stod overfor at skulle tage ansvar for den blinde. Her svigtede de og blev forvirrede, når de kom under det pres at skulle foretage en selvstændig vurdering. Den slags hunde kasserede man på St. Rafael blindeskolen, og dermed havde man et problem. Det var ofte hunde, der havde klaret sig godt i deres foreløbige tests, og de havde haft fine resultater under træningen. Det var både dyrt og ærgerligt nu at måtte kassere dem.

For at finde frem til hvor fejlen lå, gennemgik man hundenes journaler og fandt løsningen på problemet. Det viste sig, at alle de hunde, man havde måttet kassere ikke var blevet anbragt i private hjem efter de afsluttende prøver ved otte ugers alderen men var blevet i kennelen. Her var de blevet overladt til sig selv. Ud over den daglige pasning havde de ikke haft kontakt med mennesker.

Af 124 hvalpe, som havde bestået prøverne, blev 40 placeret i private hjem indenfor en uge. 22 indenfor to uger. Ingen af de 40 dumpede til de afsluttende prøver, og kun tre af de 22 viste ikke viljen til at tage ansvar. Ved nærmere undersøgelser viste det sig, at hvalpe som kom fra kennelen indenfor den første uge efter de afsluttende prøver blev førerhunde i 90 % af tilfældene. Hvis hvalpene blev i kennelen mellem en og to uger, klarede de sig næsten lige så godt (86 %). Var hvalpene i kennel mellem to og tre uger blev kun 57 % førerhunde, og af hvalpene, som blev i kennelen mere end tre uger, blev kun 30 % førerhunde.

Det tydede jo i høj grad på, at den afbrydelse i socialiseringen, der fandt sted ved at hvalpene blev overladt til sig selv, havde indflydelse på deres udvikling.

Efter denne opdagelse blev hvalpe, som af den ene eller anden grund ikke kom ud til folk øjeblikkelig efter deres afsluttende prøver, i den følgende tid beskæftiget af de mennesker, de var vant til at omgås. Det viste sig, at man herved kunne undgå de uheldige følger af at blive tilbage i kennelen.

Der er endnu meget man ikke ved omkring kritiske perioder f. eks. omkring frygt. Frygt er en reaktion, som et dyr viser, når det har modtaget så mange påvirkninger, at tærsklen for at reagere er overskredet. Hvis man tænker sig et givet signal, så kan dyret reagere ved at vise nysgerrighed, det kan også reagere ved at vise frygt. Man kan tage en lyd. Den samme lyd kan være meget høj eller næsten ikke til at høre afhængig af ørets udvikling. Hos hundehvalpe udvikles høresansen først efter 21. dagen for derefter at blive bedre og bedre. Derfor kan en lyd, som den voksne hund hører som meget kraftig godt være ret svag for hvalpen. Dyr vil undgå høje lyde men måske vise nysgerrighed overfor dæmpede lyde, og de vil måske vænnes til lyde som er konstante. Frygt er for en stor del det at undvige noget nyt.

Frygtadfærden vækkes på forskellige tidspunkter i forskellige racer, og selv indenfor en bestemt race kan der være store individuelle forskelle. Seks til otte uger er en normal alder for nogle racer for frygtadfærdens opståen, mens det i andre racer først sætter ind ved ti ugers alderen.

Ethvert adfærdsmønster frygt, underkastelse, nysgerrighed, leg har sin egen udvikling, og den varierer fra race til race. Den er afhængig af kirtlers udvikling, hormonproduktion samt udvikling af motorik og sanseapparat, og det hele virker tilbage på hvalpen og er med til at bestemme udviklingen af hjernen og andre organer.

Kennel Nørreheden

Under den kritiske periode af socialiseringen kan man f. eks. hos border collie og også andre racer se at jagtadfærden sætter ind. Ved ti ugers alderen begynder de at iagttage og fokusere på ting i deres omgivelser. Så sætter en adfærdsrække ind. Den består af: Iagttagelse – fokusering – bytteleg med andre hvalpe. Denne leg indeholder elementer af rovdyret overfor byttet.

De store fårevogterhunderacer viser sjældnere denne rovdyradfærd, og hvis de gør, er det først omkring fem til seks måneders alderen, men på den tid er vinduet for social udvikling lukket. Det er udenfor de kritiske perioder. Derfor kan de ikke integrere denne rovdyradfærd i deres sociale leg. Dette gør disse hundes adfærd meget forskellig fra hyrdehunde som collie og schæferhunde.

Den normale rovdyradfærd hos hunde er: orientere sig/iagttage, fokusere/ gribe fat, bide/ bide, flå.

Ikke alle racer har et fuldstændigt udviklet adfærdsmønster, og det er interessant at se, at både hunde og andre rovdyr undlader at vise dræbeadfærd overfor dyr, de er vokset op med eller dyr, de kender. Etologen Paul Leyhausen fortæller om en vild kat han havde, og som han fodrede med rotter. En rotte undslap en gang og gemte sig under kattens seng. Her levede den videre og blev venner med katten. Alle andre rotter blev dræbt men ikke denne. Efter nogle måneder blev den fjernet og tre måneder senere, da den var blevet meget større blev den sat tilbage, men da var venskabet glemt. Coppinger fortæller om sin Alaska Malamute, som han havde sammen med fem kyllinger. Hunden rørte dem aldrig. Andre kyllinger som blev indkøbt blev øjeblikkelig dræbt men ikke de gamle.

Dette forhold, at rovdyr ikke dræber kendte dyr, der ellers optræder som byttedyr, er noget opdrættere af foxhounds benytter sig af. De anbringer deres hvalpe hos landmænd, de kalder dem puppy walkers. Her vokser hvalpene op, og da disse hunde ikke udvikler deres jagtinstinkt før efter de er blevet socialiserede til gårdens dyr, vil foxhounds, der er opvokset på denne måde, senere under rævejagten kunne løbe gennem en gårdsplads uden overhovedet at kigge efter kyllinger eller andre dyr, der færdes her.

De forskellige adfærdsmønstre skal altså stimuleres indenfor den kritiske periode ellers falder de bort og kan ikke senere indlæres. Et eksempel herpå er sutterefleksen. Dette adfærdsmønster aktiveres hos de fleste pattedyr ganske kort tid før fødslen, og hvis en hvalp ikke sutter indenfor få minutter efter fødslen mister den evne hertil. Det er sandsynligvis fordi, der ikke skabes nerveforbindelser, og det kan ikke læres senere. Man kan ikke blot ikke lære en hvalp at sutte, man kan heller ikke lære den at tygge og synke. Det er medfødte anlæg.

Studiet af hvalpes udviklingsperioder har altså vist, hvor vigtigt det er for dyr, at de får opbygget den rigtige kontakt ikke blot til artsfæller men også til mennesker. Socialiseringen som sker i hvalpekuldet er afgørende vigtig for hvalpen, men også kontakt med mennesker, og passende stimulering er af stor betydning for den videre udvikling. At de kritiske perioder er vigtige er allerede nævnt og understreges af andre forsøg med hvalpes udvikling, der viser, at hvalpe i fire ugers alderen spontant nærmer sig en passiv betragter. Venter man til syv ugers alderen med samme forsøg, vil hvalpe i gennemsnit bruge to dage, hvor betragteren hver dag opholder sig ti minutter i rummet, inden de søger social kontakt, og venter man til hvalpene er fire måneder, er de for ængstelige til at nærme sig betragteren.

Det er altså vigtigt, hvordan hvalpe vokser op, og med dette i baghovedet, bør man vurdere forholdene hos opdrætteren, når man skal ud at købe en hvalp. En fin og omhyggelig renholdt kennel kan måske se flot ud, men hvis den ikke byder på muligheder for oplevelser af forskellig slags, er den måske et mindre velegnet sted for hvalpe at vokse op, end en kennel, hvor der er mulighed for hvalpene for at udforske større områder, eller hvor der er legemuligheder af forskellig slags.

Hvalpenes nysgerrighed stimuleres, og deres erfaringsområde udvides

Her trækkes nye spor i hjernen

Udviklingen efter ottende leveuge

Ved 8 ugers alderen er hvalpene afvænnet og klar til at komme fra kuldet. Loven foreskriver, at hvalpe skal være 8 uger inden de må sælges. Det er også det almindeligste, at hvalpe sælges ved den alder. Der er dog enkelte opdrættere, der foretrækker at beholde hvalpene til de er 12 uger, men netop tiden efter ottende uge er en tid med rivende udvikling, og bliver hvalpen i kennelen efter denne tid, kræver det, at den beskæftiges og bydes på udfordringer.

For en hvalp på 8 uger er det en voldsom omvæltning at blive taget fra de vante omgivelser og flyttet til et nyt sted. Man skal derfor sørge for, at flytningen foregår så roligt som muligt. Nogle hvalpe tager den første køretur ganske roligt, mens andre kan være mere påvirkede, og nogle bliver måske køresyge. Det sidste kan man som chauffør tage hensyn til ved at køre roligt og f. eks. ikke lave for bratte drejninger eller opbremsninger. Det kan også være en fordel, at anbringe hvalpen foran i bilen ved fødderne af passagereren ved siden af føreren. Drejer det sig om en lang tur, er det fornuftigt at tage pauser og lade hvalpen komme ud og eventuelt gøre sig ren. Når man kommer hjem, skal man ikke tage hvalpen direkte ind i huset, men lade den komme om i haven og hen til det sted, hvor man i fremtiden gerne vil have den til at gøre sig ren. Og her starter så et nyt kapitel i hvalpens liv.

ABR